

Guia didàctica

ELS ORÍGENS DEL FET CASTELLER: DEL BALL DE VALENCIANS ALS XIQUETS DE VALLS

(DEL SEGLE XVIII AL 1849)

ALEXANDRE CERVELLÓ SALVADÓ

ADAPTACIÓ AL FORMAT GUIA DIDÀCTICA: **ROGER ROIG CÉSAR**

UNIVERSITAT
ROVIRA I VIRGILI

Càtedra URV per a
l'Estudi del Fet Castellèr

UNIVERSITAT
ROVIRA I VIRGILI

[publicacions]
urv

Amb el suport del Departament de Cultura

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Primera edició: maig de 2023

Imatge de portada: Reconstrucció imaginària de la celebració de les primeres Decennals, l'any 1791,
en què s'aprecia un pilar de cinc dels Noys de Castells. Dibuix: John Chien Lee.

© del text original: Alexandre Cervelló Salvadó

© de l'adaptació a guia didàctica: Roger Roig César

© dels dibuixos: John Chien Lee

© de les imatges: Arxiu Comarcal de l'Alt Camp, Arxiu Municipal de Valls, *Món casteller* i *Diario de Barcelona*

© d'aquesta edició:

Càtedra URV per a l'Estudi del Fet Casteller

Av. Catalunya, 35 - 43002 Tarragona

catedra.fetcasteller@urv.cat

<https://www.urv.cat/ca/societat-empresa/catedres/catedra-urv-per-a-l-estudi-del-fet-casteller/>

Publicacions de la Universitat Rovira i Virgili

Av. Catalunya, 35 - 43002 Tarragona

Tel. 977 558 474 · publicacions@urv.cat

www.publicacions.urv.cat

Disseny i composició: Gràficament

ISBN: 978-84-1365-139-2

Llibre sota una llicència Creative Commons BY-NC-SA.

Queda prohibida la reproducció total o parcial d'aquesta publicació, per qualsevol mitjà
o procediment, sense autorització prèvia dels propietaris del *copyright*.

Índex

Introducció	4
Objectius.....	4
Utilització de la guia	5
1 El ball de valencians, precedent dels castells	6
2 Els “Noys de Castells”: els primers castellers coneguts	12
3 La rivalitat castellera: Pagesos i Menestrals.....	18
4 L'aparició de la denominació “Xiquets de Valls”	24

Introducció

L'objectiu d'aquesta guia didàctica és oferir als centres de secundària una proposta de treball a l'entorn del naixement dels castells humans, mitjançant l'apropament i la descoberta dels orígens dels Xiquets de Valls. Aquest contingut sorgeix de la investigació duta a terme per l'historiador Alexandre Cervelló i Salvadó i que es va publicar al llibre *Els orígens del fet casteller. Del ball de valencians als Xiquets de Valls. Del segle XVIII al 1849*, coeditat el 2017 per Cossetània Edicions i la Colla Vella dels Xiquets de Valls.

El llibre fou el resultat d'una investigació per contribuir a ampliar l'escassa informació que hi havia sobre l'origen dels castells. Aquest treball permet intuir com i quan van aparèixer els primers castellers. En una època farcida de guerres, violència i invasions, un grup de vallencs va iniciar el camí que ha dut els castells a convertir-se en Patrimoni Immaterial de la Humanitat.

Aquest material didàctic adreçat als estudiants d'ensenyament secundari permetrà conèixer

des del primer enxaneta documentat fins a la primera aparició del nom Xiquets de Valls, tot passant per l'evolució del ball de Valencians i per la importància de la pertinença al col·lectiu casteller. Però també veurem tensions i, fins i tot, assassinats. Tots aquests detalls i molts d'altres formen part dels inicis d'una activitat que ha perdurat fins als nostres dies, i que volem oferir als xiquets i xiquetes dels instituts catalans.

El contingut del dossier es divideix en quatre temes cabdals, a l'entorn dels quals es reproduïx un document de l'època i s'assaja una introducció històrica derivada del llibre de Cervelló. A continuació, una sèrie d'activitats multidisciplinàries que permet acostar-nos als orígens dels castells des de diversos punts de vista. D'una manera entretinguda, els alumnes descobriran els primers Xiquets de Valls i entendran les bases d'una tradició que s'ha transmès de generació en generació al llarg de gairebé dos segles i mig i que ha permès viure esplèndides diades a les places d'arreu del país.

Objectius

- Acostar el fet casteller a les aules dels instituts de les zones relacionades amb el món casteller i dotar-los d'una eina educativa útil i amena que ajudi a entendre els valors que emanen de la pràctica dels castells.
- Integrar aquesta proposta en les programacions didàctiques de les diverses àrees d'aprenentatge de l'ensenyament secundari, de manera que els castells, com a símbol representiu de les nostres comarques, formin part del treball escolar quotidià.
- Promoure els castells com un element integrador i induir a reflexionar-hi.
- Entendre els castells (igual que els balls i el bestiari del seguici festiu de cada població) com un element de gran valor etnològic que explica la nostra manera de ser.
- Valorar la importància d'una tradició que, amb gairebé dos segles i mig d'història, presenta avui dia més força i reconeixement social que mai.

Utilització de la guia

Document clau de l'etapa

Títol de l'apartat

4

L'APARICIÓ DE LA DENOMINACIÓ "XIQUETS DE VALLS"

El document

Transcripció del document

Apunts històrics

Tal com hem dit, l'any 1819 s'havia completat el primer castell de vall. Després d'un període de relaxació, en que els assoliments castellers van ser més modestos, cap a la dècada dels quaranta el ritme va tornar a ser frenètic. Els castellers valencians van protagonitzar, fruit d'un excel·lent estat de forma, una expansió geogràfica important, i acturen en places que s'han convertit en imprescindibles, com Vilafranca del Penedès, el Callús, l'Arboc, Vilanova i la Geltrú, i el Vendrell. A Vilafranca, per Sant Feliu de 1844, "s'esmerà de fet i moio que sorprengui als espectadors per haver fet coses que mai s'havien vist en lo decurs dels anys passats, com son entre altres coses lo castell de vall" (Antoni Ribas, Passantís complet amb Sant Feliu Martí: Ajuntament de Vilafranca, 1999, pàg. 380 i 382).

L'any 1849 es produí un fet important. Al Vendrell es va referir als castellers valencians com a "Valencians i no pas de Vall", nom que va fer fortuna i que, amb els anys, es convertí en la manera de referir-se a les dues colles valencianes. Aquest canvi de nom posava fi a una llarga etapa en la qual els castellers van conjuir amb els balladors dels balls de valencians.

La diferència a l'hora de referir-se a l'activitat valenciana i a la de referir-se a l'activitat inicial ja (any 1791) que els castells eren una cosa completament diferent d'altre que es cultivava al ball de valencians local. Per contra, als altres llocs sempre foren vistos com a una evolució d'aquest ball i, com a molt, algun cop incorporaren alguna descripció més detallada. En qualsevol cas, Valls es convertí en el bressol dels castells i els valencians en protagonistes sinca d'una activitat que cada vegada s'anava estenent més. Així doncs, entre els anys 1791 i 1849 l'activitat castellera havia passat la prova necessària per al salt qualitatiu i quantitatiu que es produí a partir de 1850, quan el fet casteller protagonitzà la Primera Època d'Or i cassidiers fites inimaginables per a aquells Noys de Castells.

RECULL DE LES DENOMINACIONS DE L'ACTIVITAT CASTELLERA FINS A LA FIXACIÓ DEL TERME "XIQUETS DE VALLS"

1791	Valls: "Noys de Castells"	1844	Valls: "los directores de las torres ó castells vulgo los valencianos"; "grupos vulgo castells"
Tarragona, Baró de Maldà i la habitació de Castells, o sòstres de gent, amb un noy al capdamunt: fent-hi la figuraeta	1794	Valls: "las torres y castells que llaman"	1845
1819	Valls: "Bayle que llaman de valencianos"; "vuno de Labradores y otro de Menestralis"	1848	Valls: "las Torres, vulgo Castells"
Porrera: "chiquillos venidos de Valls"	1833	Vilafranca: "las cuadrillas que forman castillos de nombres"	1849
1834	Valls: "los Menestralis"	1849	Tarragona: "ganza de valencianos o Castellis"
Valls: "grupos vulgo castells"; "grupos llamados vulgarmen te Castells"	1843	el Vendrell: "vulgo xiquets de Valls"	1849

Interpretació històrica

Àrea de llengües

1 Llegeix el text següent, escrit pel Baró de Maldà l'any 1794 a partir d'una visita que li fustre vist-ger va fer a Tarragona per Santa Tecla.

En est matí, festa major en la ciutat de Tarragona, no ha estat tant alegre, vista la dels antecessors anys, per no haver-hi ballat per motiu de les troques, que després de ballà dels plans, dels primers, dels valencians y altres, en Tarragona, que corrien amb los botons per la ciutat y en la fonda anomena a la profesora de Santa Tecla i la habitació de Castells, o sòstres de gent, amb un noy al capdamunt, fent-hi la figuraeta.

Rafael d'Amal i de Cortada, Caixa de Viatge, vol. II, pàg. 183, 21 i 09/1794. Fons Amat Vilatorrada.

Amò quins noms se citen les construccions humanes que ja no formen part del ball de valencians? Per què creus que li atorga aquesta denominació? Inventat i algun animon que pogues servir per definir els castells en aquesta primera època.

2 Redacta una notícia feliç i sota el títol "Els Noys de Castells han arribat per quedar-se", tot explicant la primera vegada que uns castellers separats del ball de valencians acturen a la plaça del Biat. Inspira't en el dibuix de sota, que és una recreació d'aquell moment. Cal que sigui una crònica d'ambient, en que es recullen les impressions d'aquella que ho van viure.

Recreació inspirada de non podria haver estat la primera de la construcció de les denominacions l'any 1791. A les valencianes s'afegiren la figura del ball i l'espina de Sant Feliu de Valls. A l'Arboc, de los laboradors, s'hi afegiren un ball de laboradors i als Noys de Castells, que podrien haver estat un poble de chiquillos, son Oren Lan.

Àrea de matemàtiques

1 Informa't de quina seria l'equivalència actual del preu de la roba per als Noys de Castells: "ouatre lliuras dos sous y sis diners". Fes un supòsit de la inflació que hi ha hagut al país des de l'any 1791.

2 Substitueix les operacions matemàtiques pel seu resultat i després busca la lletra que correspon a cada número per poder formar una frase.

6 x 4	8 + 4	7 - 4	5 + 2	8 x 3	4 ²	19 + 5	2 x 5	48 / 2	2 + 2	3 x 3	
5 x 2	3 x 8	2 x 6	36 / 2	4 x 4	2 x 3	9 x 2	4 + 5	30 - 6	6 + 6	24 / 2	2 x 9
4 x 6	15 + 3	12 x 2	6 x 2	12 - 7	3 + 3	4 + 8	36 / 3				
5 + 5	6 x 4	6 + 7	10 - 4	18 - 6	12 x 2	2 x 2	4 x 4	2 ³	5 ¹	9 - 5	6 x 3

A = 6	C = 16	I = 8	P = 3	T = 9
B = 5	D = 10	L = 12	R = 7	V = 13
	E = 24	N = 4	S = 18	

Activitats de les diverses àrees d'aprenentatge

Dibuixos de recreació històrica

1

EL BALL DE VALENCIANS, PRECEDENT DELS CASTELLS

El document

“133. Las diversiones publicas de esta villa, dónde no hay fiestas de toros, ni teatro, se reducen a las danzas o bayles públicos acostumbrados en la fiesta mayor, y otras extraordinarias. Los nombres vulgares de estas danzas son: de Santa Fe, de Sant Bartolomé, de moros y cristians, de cavallets, de galeras, de damas y vells, de bastonets, **de valencians**, de pastorets, de cercolets, de moxiganga, de gitanas... dels diables.”

(Qüestionari de Francisco de Zamora respost per l'Ajuntament de Valls, 1790)

Apunts històrics

Actualment tothom accepta que el precedent més immediat del fet casteller va ser el ball de valencians, la torreta final del qual va evolucionar per veure qui la podia fer més alta. Les diverses aportacions d'investigadors demostren que els balls de valencians estaven molt més estesos del que es pensava. Les primeres referències van aparèixer disseminades al llarg del segle XVII i es consolidaren a partir del XVIII. Inicialment, el ball es troba al Camp de Tarragona, posteriorment al Penedès i, en diversos moments, s'expandí fins a algunes poblacions de Lleida i Barcelona. La majoria de pobles del territori tenien el seu propi ball, amb una notòria presència en les celebracions i festivitats locals.

Fins fa poc es dubtava de l'existència d'un ball de valencians vallenc, ja que només se n'havien localitzat tres referències explícites: el 1712, el 1725 i el 1790. Però amb l'estudi sistemàtic de les festivitats vallenques, a través de les rogatives, es pot concloure, sense marge d'error, que es tractava d'un ball de valencians local. Les respostes a l'interrogatori de Francisco de Zamora ja parlaven de 13 balls propis de la ciutat (entre els quals el de valencians), però, a més,

cal esmentar la troballa de la figura del vallenc Jaume Fuster Foguet, àlies *Anxaneta*, un personatge que evidencia l'existència del ball local.

La primera evolució del ball de valencians com a embrió del fet casteller cal situar-la pels volts del 1770 (amb una actuació de “sis sostres” a l'Arboç i l'aparició de l'*Anxaneta* a Valls). La competència existent entre els diferents grups per veure qui era millor implicà que la construcció humana passés per sobre del mateix ball. Tot i que va ser un canvi generalitzat, encara no va sorgir la necessitat de denominar-lo amb un nou nom per distanciar-se del ball “tradicional”.

En aquell moment, la monarquia hispànica vivia una transformació, que arribà a l'àmbit de la festivitat. Així, els balls, danses i diversions públiques que respectaven els costums i conservaven la prudència es van poder mantenir, mentre que els que s'allunyaven d'aquests valors, que propiciaven conductes indecoroses i que no fomentaven la pietat ni la devoció, van començar a ser perseguits i prohibits; fou el cas dels valencians. En moltes poblacions foren bandejats de les processons i dels actes religiosos relacionats amb

Idealització de la processó d'acció de gràcies que es va fer l'any 1788 a Valls en el seu pas pel carrer de la Cort, a partir de la descripció que en va fer el rector Jaume Cessat. S'hi aprecia el ball de valencians vallenc. Dibuix: John Chien Lee.

el seu origen, però sabem del cert que, com que gaudien del suport popular, van seguir ballant allunyats dels actes litúrgics, amb una evolució que no fou uniforme arreu. En el cas de Valls, però, no tingueren l'oposició del sector eclesiàstic; de fet, ha quedat rastre de la intervenció religiosa en contra de diverses activitats festives, però, en el cas dels valencians i dels castells, no se n'ha localitzat cap, fet que significa que, a diferència d'altres llocs, aquí foren tolerats.

Així doncs, l'evolució que van viure alguns dels balls de valencians va ser relativament ràpida. El primer moviment de transformació s'originà per la rivalitat de fer les construccions més altes (entre els anys 1770 i 1780); el segon n'era la conseqüència directa, ja que motivà la pèrdua dels valors religiosos del ball (i, per tant, un canvi que anava en contra de la seva essència). Entre els dos moviments sembla que hi hauria uns 15 anys, temps durant el qual alguns balls de valencians s'allunyaren de la part litúrgica de la festa, però sense abandonar en cap moment la dansa. Aquest allunyament els obrí les portes a centrar la seva atenció a aixecar castells cada vegada més alts? Creiem que sí.

El paper que va jugar Valls en aquest procés és preponderant. A la capital de l'Alt Camp hi va haver la necessitat de generar un vocabulari específic. S'ha localitzat la referència més antiga del mot *anxaneta* i s'ha contextualitzat entre els anys setanta i primers vuitanta del segle XVIII, fet que evidencia que els valencians vallencs van ser-ne protagonistes destacats. L'aparició del renom Anxaneta responia al fet que Jaume Fuster Foguet fou el primer nen a ser-ho, ja que no se'n coneix cap altre ni a Valls ni a cap dels municipis on hi havia ball de valencians. Aquest mot ens parla de la incorporació de la canalla al ball, que va suposar l'alleugeriment del pes de la part superior de les construccions realitzades per aquells valencians i que responia a la voluntat de fer castells cada vegada més alts.

Finalment, val la pena deixar constància que aquest procés no va estar exempt de la relació amb la qüestió política municipal, ja que els Veciana (família vallenga conservadora vinculada a la creació dels Mossos d'Esquadra) va establir vincles amb el ball de valencians amb la finalitat de guanyar popularitat en un col·lectiu poderós aleshores com era el dels pagesos.

Àrea de ciències socials

- 1** En un mapa de Catalunya situa les poblacions on hi hagué actuacions del ball de valencians en aquest període, segons consta en la documentació:

- Tarragona
- Reus
- Valls
- Sant Magí de la Brufaganya
- Prades
- la Selva del Camp
- Argentera
- Lleida
- l'Arboç
- Vilafranca del Penedès
- Vilanova i la Geltrú
- Alforja
- Alcover
- Barcelona

- 2** Cerca informació sobre què fou el qüestionari de Francisco de Zamora? Què pretenia i quina importància pot tenir per a l'estudi dels pobles de Catalunya?

- 3** Els balls de valencians foren perseguits i prohibits en determinades ocasions per l'Església. Fixa't en aquest text, promulgat per Francesc Armanyà i Font, arquebisbe de Tarragona, en una visita a Torredembarra el 9 de juliol de 1786:

Prohibím severament qualsevol espècie de valls [sic], castells, representacions, y jochs en la yglesia, llochs sagrats, professons, y funcions sagradas; així mateix devant de la yglesia, especialment quant se celebren los divinos oficis.

Llibre de visites de la parròquia de Sant Pere de Torredembarra, citat per BOFARULL SOLÉ, Joan (2011).

Informa't i exposa altres activitats o creences que també haguessin estat sota el punt de mira i de l'acció de les autoritats eclesiàstiques de cada època: el catarisme, l'heliocentrisme, la bruixeria, etc.

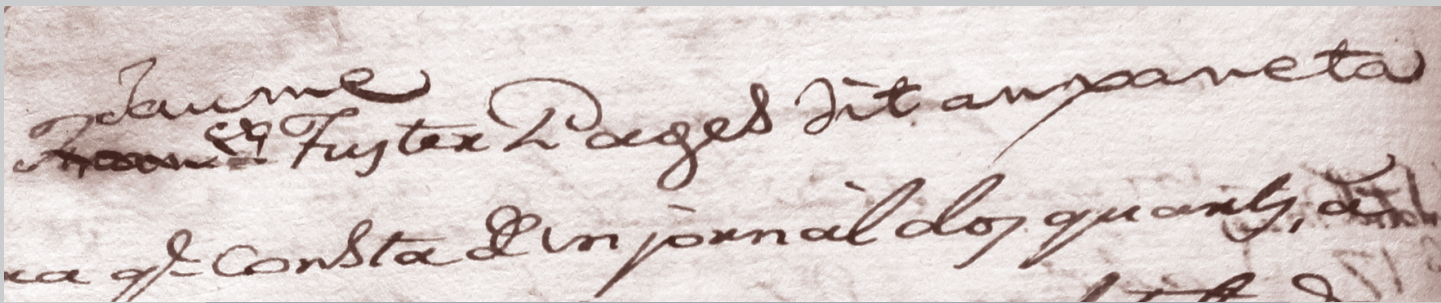
- 4** El nom de ball de valencians remet a la possibilitat que els primers balladors fossin del País Valencià, i que s'hagués produït un moviment migratori fins al Principat. Partint d'aquesta base, reflexioneu sobre les causes dels moviments migratoris actuals i les seves conseqüències sobre els individus.

Àrea de llengües

1 Cerca informació sobre quins dels balls que apareixen en la relació del qüestionari de Francisco de Zamora encara són presents a Valls avui dia i quins no? Elabora fitxes tècniques de cadascun dels balls en què apareguin aquestes dades:

- Data de la primera citació del ball a la ciutat.
- Es manté actualment? Quina entitat el representa avui dia?
- Breu descripció de l'acció. Inclou parlaments?
- Breu descripció del vestuari.
- Apunts sobre la música.
- Nombre aproximat de balladors.

Fragment de la recanació realitzada entre 1816 i 1818 en què s'aprecia el propietari de la parcel·la 1945 i el renom. Es tracta de Jaume Fuster, pagès, dit Anxaneta. Arxiu Comarcal de l'Alt Camp. Ajuntament de Valls. Registre 2382.

2 Ja coneixes el renom *Anxaneta*. Ara documenta renoms que coneguin els més grans de la teva família. I a casa teva, en teniu algun? A què fan referència aquests renoms? Consideres que són positius o pejoratius?

3 Busca informació per internet sobre l'etimologia de la paraula *enxaneta*, és a dir, de quina altra paraula prové, quin significat té i quina devia ser la seva evolució. Hi ha diverses hipòtesis; a veure quantes en pots recollir...

4 Explica mitjançant un breu text en anglès en què consistia el ball de valencians. Pensa que l'escrit ha d'anar adreçat a algú que no coneix les tradicions catalanes i que, per tant, hi haurà d'haver un glossari que doni resposta als interrogants sobre aspectes tècnics.

Àrea de visual i plàstica

Dibuix que Antoni Marco, seminarista de Tarragona, va fer a la coberta interior d'un llibre. Data del 1786 i, entre d'altres, mostra un pilar de tres i dues fileres de quatre balladors amb la vestimenta afí al ball de valencians. Extret de Mòn casteller I.

- 1** Fes un dibuix d'un ballador del ball de valencians, prenent com a referència el dibuix d'Anton Marco que tens reproduït en aquesta mateixa pàgina. Utilitza la tècnica artística que consideris més pertinent.
- 2** Una vegada has fet el dibuix del ballador antic, customitza el seu vestit tot adaptant-lo l'actualitat. Imagina com seria l'hipotètic vestuari del ball de valencians de Valls del segle XXI.

Àrea d'educació física

- 1** Després de visionar un vídeo sobre el ball de valencians de Tarragona (<https://www.youtube.com/watch?v=nQ8QoLUiTY>), i sempre sota la supervisió d'un adult, proposeu-vos de fer una construcció senzilla seguint la tècnica que devien emprar els primers balladors valencs. Primer dissenyeu-la sobre el paper, i després assageu-la.

Àrea de matemàtiques

- 1 Calcula quants balladors del ball de valencians es necessiten per aixecar la torreta que apareix a la il·lustració d'aquesta mateixa pàgina. I quants en farien falta per fer una torreta de sis pisos amb una base de tres?
- 2 Un dels privilegiats espectadors que està presenciant una torre del ball dels valencians es troba situat a 5,28 metres del peu de la construcció, i en línia recta té el cap de l'enxaneta a 8,73 metres. Calcula quina altura té la torre.

Idealització del que hauria pogut veure el Baró de Maldà per la festa major de Vilafranca el 1805. A l'esquerra, en primer terme, s'observa l'Ajuntament, i a continuació el carrer de la Cort. El dibuix també mostra com podria haver estat una de les construccions bastides pel ball de valencians. Dibuix: John Chien Lee.

ELS “NOYS DE CASTELLS”: ELS PRIMERS CASTELLERS CONEGUTS

El document

“Rebut del senyor Don Jaume Cessat, rector de Valls, la quantitat de 4ll 2s 6, dich quatre lliuras dos sous y sis diners, per roba pressa en la botiga per los **Noys de Castells** que està encarregat. Valls y Febrer 7 de 1791. Joseph Gallissa.”

(ACAC. Parròquia de Sant Joan de Valls. Registre 68. Factures de J. Cessat)

Apunts històrics

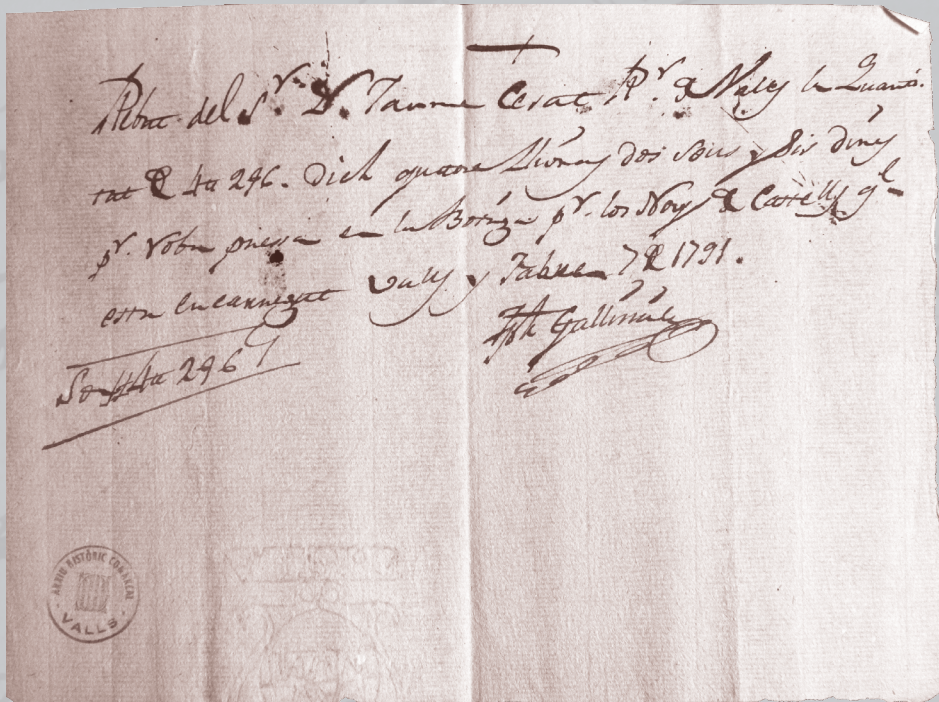
Sembla que el procés de transformació del ball de valencians va culminar el 1791, amb les primeres Festes Decennals en honor a la Mare de Déu de la Candela com a punt destacat, ja que fou la primera vegada que sorgí la necessitat de denominar aquesta manifestació popular d’una manera diferent. En aquest context, doncs, coincidint amb les festes fundacionals dedicades a la Mare de Déu de la Candela, van aparèixer els *Noys de Castells*, que podem considerar com els primers castellers.

El document que encapçala la pàgina anterior fa referència a aquests Noys de Castells —en majúscules—, però, dissortadament, ofereix pocs detalls sobre l’inici del fet casteller. La data és important, només cinc dies després de les primeres Decennals, i també ho és pel fet que el protagonista és el rector Jaume Cessat, una de les personalitats que es trobava present en el moment de fundació de les esmentades festes. No se sap realment de quina roba es tractava,

però consta que la pagà el rector al cap de ben poc de la celebració. Cal suposar, per tant, que aquests diners eren a canvi d’algun complement utilitzat per aquests Noys de Castells per a la seva activitat; qui sap si els feia falta alguna indumentària diferent de la del ball de valencians...

Hi ha diversos motius que refermen la hipòtesi d’aquest pas del ball de valencians a la pràctica castellera a Valls. El primer, que la ciutat disposava d’un documentat ball de valencians i que feien construccions humanes. L’altre, la figura de Jaume Fuster Foguet, anomenat *Anxaneta*, un renom entroncat amb el lèxic casteller actual. Amb tot, la confirmació d’aquesta tesi la trobem en les paraules que utilitzà el baró de Maldà, bon coneixedor del ball de valencians, referint-se a les festes de Santa Tecla de Tarragona de l’any 1794, que trobareu sencera a la pàgina següent. El literat anota clarament la presència de dos balls: el de valencians “y la habilitat de Castells, o sotes de gent”, fet que confirma la hipòtesi que en

aquell moment les diferències entre un i altre ja eren prou evidents per definir-los per separat.

Destaca la importància d'un noi al capdamunt fent-hi la figuereta. Això confirma que en aquell moment l'enxaneta era la peça clau i, potser, la que marcava la diferència amb la resta de valencians? En tot cas, l'única enxaneta que ens consta era el vallenc Jaume Fuster Foguet, pagès, un personatge que destacà en un període en què aquests balladors ja s'esforçaven per bastir castells cada vegada més alts. Fuster, dit Anxaneta, hauria adquirit el renom per mèrits propis com a xiquet que coronava les construccions (el seu pare tenia un altre renom ben diferent), mentre que una altra figura que també apareix en aquella època, Jaume Batet Espelt de las Anxanetas, ho devia fer a partir del moment en què els seus fills (Salvador i Josep Batet Llobera, dels quals parlarem en el següent apartat) començaren a pujar als castells, tot i que el més probable és que ell ja fos membre del ball de valencians.

Tècnicament, el pas de la construcció que feien els valencians als castells requeria nous mètodes, que creiem que s'incorporaren de manera primerenca, tot i que no es poden documentar ni establir en quin ordre es produïren. En fem, però, una proposta: el sistema per fer els castells passà a ser la suma de pilars, que donava el resultat d'un home sobre l'altre a cada pis, la qual cosa va ser possible gràcies a la incorporació de la canalla, ja que reduïa el pes de la part superior del castell i, al mateix temps, donava més estabilitat a la construcció; a banda, la presència de la mainada també garantia el futur de l'activitat, ja que disposaven d'experiència per ocupar altres posicions inferiors. Per poder fer aquests castells fou necessari perfeccionar la tècnica de pujar que utilitzaven les moixiganques i els valencians, i s'adoptà la tècnica dels tres passos o "cops de peu", que permetia que l'ascens fos més ràpid, més segur i amb menys sotracs que podrien fer perillar la construcció.

Àrea de llengües

- 1** Llegeix el text següent, escrit pel Baró de Maldà l'any 1794 a partir d'una visita que l'il·lustre viatger va fer a Tarragona per Santa Tecla:

En est matí, festa major en la ciutat de Tarragona, no ha estat tant alegre, vista la dels antecedents anys, per no haver-hi hagut, per motiu de les pregàries, cap diversió de balls dels titans, dels prims, dels **valencians** y altres, en Tarragona, que corrian amb los bastons per la ciutat y en la tarde acudian a la professó de Santa Tecla. Y la **habilitat de Castells, o sostres de gent, amb un noy al capdamunt, fent-hi la figuereta**.

Rafael d'Amat i de Cortada. Calaix de Sastre, vol. VI, pàg. 183, 21/09/1794. Fons Amat Vilallonga.

Amb quins noms se citen les construccions humanes que ja no formen part del ball de valencians? Per què creus que li atorga aquesta denominació? Inventa't algun sinònim que pogués servir per definir els castells en aquesta primera època.

- 2** Redacta una notícia fictícia sota el títol "Els Noys de Castells han arribat per quedar-se", tot explicant la primera vegada que uns castellers separats del ball de valencians actuaren a la plaça del Blat. Inspira't en el dibuix de sota, que és una recreació d'aquell moment. Cal que sigui una crònica d'ambient, en què es recullin les impressions d'aquells que ho van viure.

Reconstrucció imaginària de com podria haver estat la celebració de la instauració de les Decennals l'any 1791. A la il·lustració s'observa la plaça del Blat i l'església de Sant Joan al fons. A banda de les autoritats, s'hi aprecia un ball de bastons i els Noys de Castells, que podrien haver alçat un pilar de cinc. Dibuix: John Chien Lee.

Àrea de matemàtiques

1 Informa't de quina seria l'equivalència actual del preu de la roba per als Noys de Castells: "quatre lliuras dos sous y sis diners". Fes un supòsit de la inflació que hi ha hagut al país des de l'any 1791.

2 Substitueix les operacions matemàtiques pel seu resultat i després busca la lletra que correspon a cada número per poder formar una frase.

6×4 $8 + 4$ $7 - 4$ $5 + 2$ 8×3 4^2 $19 + 5$ 2×5 $48 / 2$ $2 + 2$ 3×3

5×2 3×8 2×6 $36 / 2$ 4×4 2×3 9×2 $4 + 5$ $30 - 6$ $6 + 6$ $24 / 2$ 2×9

4×6 $15 + 3$ 12×2 6×2 $12 - 7$ $3 + 3$ $4 + 8$ $36 / 3$

$5 + 5$ 6×4 $6 + 7$ $10 - 4$ $18 - 6$ 12×2 2×2 4×4 2^3 $5 + 1$ $9 - 5$ 6×3

A = 6

C = 16

I = 8

P = 3

T = 9

B = 5

D = 10

L = 12

R = 7

V = 13

E = 24

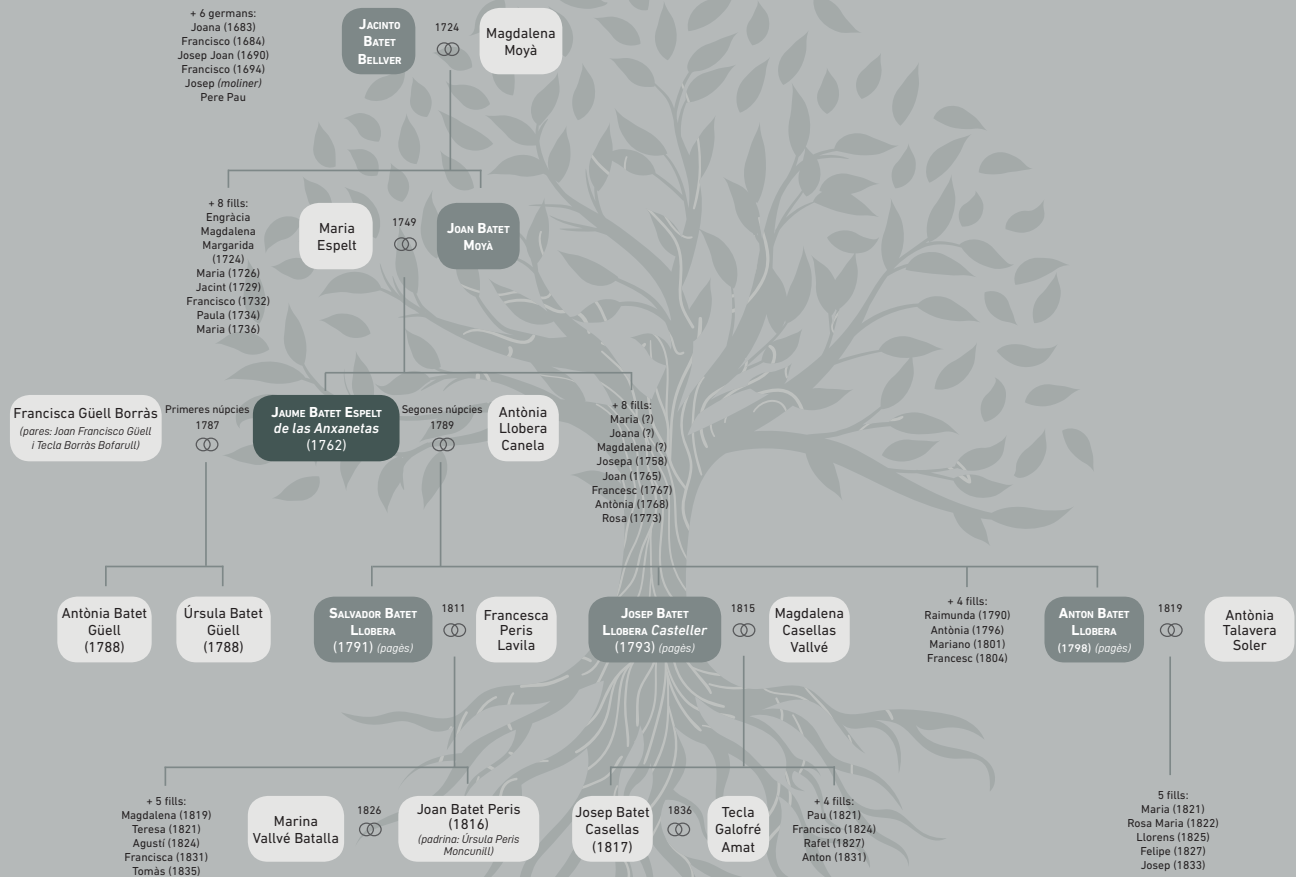
N = 4

S = 18

Àrea de ciències socials

ARBRE GENEALÒGIC DE LA FAMÍLIA BATET

Font: elaborat per l'autor a partir de la documentació consultada.

1 Observa detingudament l'arbre genealògic d'una de les primeres famílies castelleres valenques documentades. Analitza-hi els aspectes següents: l'esperança de vida, l'edat de les parelles quan es casaven, els oficis d'homes i de dones, els fills que tenia cada matrimoni, la importància dels segons matrimonis...

2 Aplega informació i confecciona l'arbre de la teva família a semblança del model (a veure si pots aconseguir documentar fins a cinc generacions!).

3 Tot indica que els castells van aparèixer coincidint amb les primeres Festes Decennals de la Mare de Déu de la Candela, l'any 1791. Aprofitant la irrupció d'aquesta celebració, que marca profundament el tarannà de les valenques i els vallencs, fes un recull fotogràfic amb comentaris escrits sobre les Decennals que t'han tocat viure, els actes als quals has anat, què t'ha impactat més, si creus que és viva la devoció valenca envers la Mare de Déu, etc.

Àrea de visual i plàstica

- 1** Crea un logo commemoratiu dels primers castells a Valls, l'any 1791. Combina adequadament la modernitat amb el moment històric recordat.
- 2** Elabora un vídeo d'uns 5 minuts de durada en què es parli del pas del ball de valencians vallencs als primers castells humans. Pots incorporar-hi imatges antigues, recrear escenes, simular entrevistes, adjuntar-hi músiques i sons d'ambient... Prèviament n'hauràs d'haver fet un guió tècnic que ho contempli tot.
- 3** Busca a la sopa de lletres deu mots relacionats amb el fet casteller i el seu origen vallenc.

A	J	S	R	M	R	C	B	A	M
J	G	T	O	L	F	A	S	C	V
G	T	E	N	X	A	N	E	T	A
J	R	A	R	O	I	X	C	H	T
I	U	A	S	B	X	A	W	G	E
L	P	O	L	B	A	D	B	S	L
T	I	F	L	L	C	O	L	L	A
E	N	S	A	Ç	A	L	P	V	X
A	Y	I	V	R	E	J	H	A	M
T	A	O	X	I	Q	U	E	T	S

3

LA RIVALITAT CASTELLERA: PAGESOS I MENESTRALS

El document

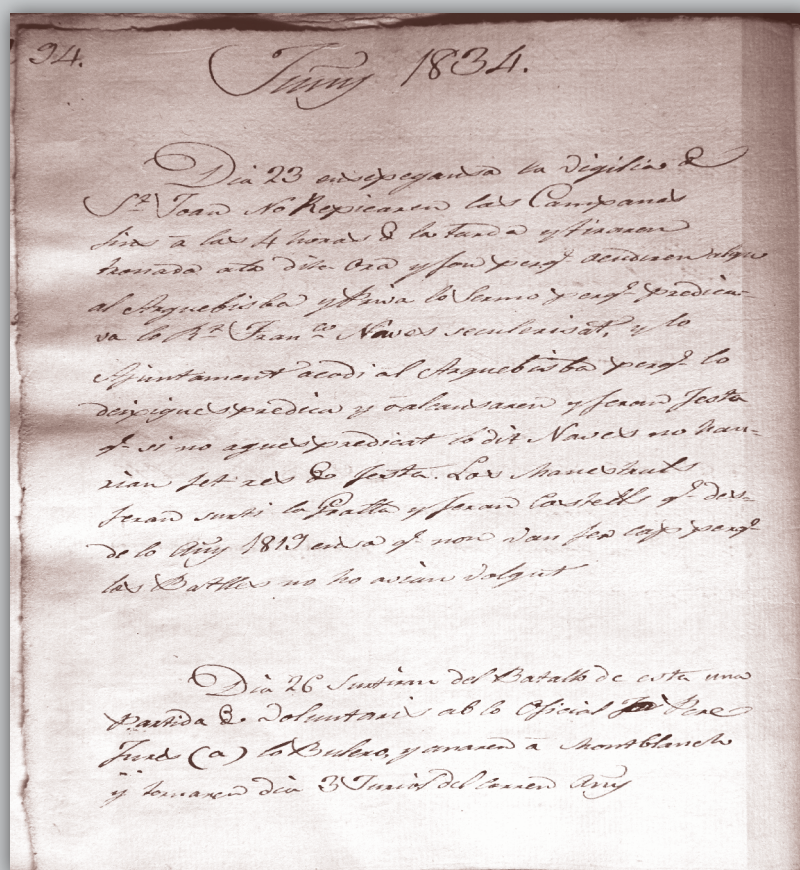
“Juny 1834. Dia 23 [ensepegansa] la Vigília de Sant Joan. No repicaren las campanas fins á las 4 horas de la tarda y tiraren tronada á la dita hora y fou perquè acudiren algú al Arquebisbe y privà [prohibí] lo Sermó perquè predicava lo Reverent Francisco Naves secularitzat.

Y lo Ajuntament acudí a l'Arquebisbe perquè lo deixigués predicar y ó [ho] alcansaren y feren festa que si no

hagués predicat lo dit Naves no haurien fet res de festa.

Los **Menestrals** feren sortir la Gralla y feren castells que **des de lo any 1819 ensa que no en van fer cap perquè los batlles no ho havien volgut.**”

(“Libreta de las notas comensat al juny de 1833 [y 1834]”. Arxiu Comarcal de l'Alt Camp. Fons Família Vives Ferreter, p. 94)

Apunts històrics

Com hem vist, l'any 1791 marca el punt d'arrencada dels castells tal com els entenem avui, fruit de l'evolució del ball de valencians vallenc. A partir d'aleshores, i en el decurs dels gairebé dos segles i mig d'activitat castellera vallenga, s'han anat perfilant les característiques pròpies d'aquesta tradició per arribar al moment actual. I això ha estat vehiculat per les diferents colles vallengues i per les persones que hi han estat al capdavant i n'han format part activament.

Els Noys de Castells devien ser majoritàriament pagesos, i precisament per això el primer nom que reberen, anys més tard, fou el de la Colla dels Pagesos. La investigació ha permès conèixer diversos vincles familiars i veïnals que evidencien que aquesta colla va evolucionar a partir del ball de valencians local, en una mostra de continuïtat, i que estava integrada per famílies emparentades, de les quals destaquen sobre la resta els Fuster, els Batet i els Tondo, i que indiquen que es tractava d'un grup força cohesionat i, fins a cert punt, endogàmic.

Pel que fa a l'aparició de la Colla dels Menestrals, les dades no són tan clares. L'estudiós casteller Josep Ballester la situà el 1805, però les dades aportades per la investigació actual permeten concloure que aquesta colla fou el resultat de l'evolució del ball de valencians de Picamoixons. El problema és que no ens ha arribat cap referència explícita que confirmi l'existència d'aquest ball i només vagues informacions que permeten intuir-ho. Tot i la falta de referències concretes, les relacions familiars localitzades mostren que els membres d'aquest ball ja havien format part dels pagesos vallengues i que se'n devien separar sense tensions, ja que el motiu de fons era participar com a grup propi en les celebracions religioses vallengues.

Des del primer dia que van interactuar les dues colles es va produir un xoc entre mentalitats diferents, la qual cosa convertí la rivalitat en un dels trets imprescindibles en el fet casteller valleng i, en conseqüència, la necessitat d'existir una dualitat de colles, des dels volts de 1805,

per donar cabuda a les diferents sensibilitats. De fet, en l'època que sorgiren els castells ser pagès era una professió més conservadora i, per tant, arrelada a les tradicions i propera a l'Església. Per contra, ser menestral (o tenir un ofici) permetia disposar d'un sou constant i garantit, fet que els situava en un altre graó de la societat, perquè no depenien del clima per sobreviure.

Tal com assenyala l'historiador Francesc Puigjaner, la fama dels castells va arribar l'any 1814, després que Ferran VII els veiés a Valls, ja que una actuació d'aquelles característiques havia de suposar un prestigi extra. I si abans d'aquella data només podíem intuir actuacions a Valls i a Tarragona, després es va viure una primera expansió de l'àrea d'influència de les colles vallengues.

Però el punt àlgid de la rivalitat castellera arribà el 19 de juliol de 1819, quan, a resultes d'una actuació, hi va haver dos assassinats. Per posar el context necessari a aquests crims, cal explicar que aquell dia els Menestrals havien fet el primer castell de vuit pisos documentat, seguit, poc després, per un altre dels Pagesos. Aquells crims van tenir conseqüències evidents per al fet casteller. D'una banda, es va prohibir que la Colla dels Menestrals actués a Valls durant un període de 15 anys (un veto que es va acabar el 1834, tal com apareix en el document reproduït a la pàgina anterior). De l'altra, es produí un augment de la violència entre els castellers i que, amb la voluntat de rebaixar la tensió, a cavall entre les dècades de 1830 i 1840 hi hagué un canvi en la direcció de les colles, que aleshores fou assumida pels germans Batet: el Salvador va seguir amb la Colla dels Pagesos, mentre que el Josep passà a dirigir la dels Menestrals. Aleshores a Valls les colles van ser conegudes com la del Salvador (Pagesos) i la del Pep (Menestrals), denominacions que s'allunyaven de les antigues tensions. Per contra, a Vilafranca aquells noms no representaven la dualitat que existia a la vila, i foren batejades amb noms que tothom coneixia i que alhora servien per mantenir viva la rivalitat: la Muixerra, per referir-se als Pagesos, i la Roser, per als Menestrals.

Àrea de ciències socials

- 1** Fes una llista de semblances i de diferències entre els castells, el ball de valencians i la Moixiganga, tant pel que fa a la indumentària, a les diverses fases de l'exercici que duen a terme, a la música, al nombre de participants... Pren com a model qualsevol de les representacions actuals de cadascuna d'aquestes manifestacions festives, de la població que escullis.
- 2** Al llarg de la història s'han documentat tradicions similars als castells arreu del món, en el sentit que l'ésser humà, en diferents cultures, ha tingut l'anhel secular de tocar el cel. Busca'n informació per internet i posa nom i característiques a cadascun dels costums que es relacionen amb els castells humans. Pista: n'hi ha a l'Estat espanyol, en d'altres països d'Europa, a Àfrica i a Àsia.
- 3** Fes una descripció històrica de la visita del rei Ferran VII a Valls, el 3 d'abril de 1814. Imagina't la rebuda pública per part dels ciutadans i la demostració dels balls populars que es va fer en honor seu. Inspira't en la il·lustració d'aquesta mateixa pàgina. El relat pot reproduir qualsevol punt de vista dels que hi foren presents (els castellers, l'enxaneta, el públic, el seguici del rei...) o una conversa entre dues persones que hi participaren.

Recreació imaginària de com podria haver estat la visita de Ferran VII a Valls, el 3 d'abril de 1814. A través de les cròniques sabem que es va allotjar al Castell, al Pati, i que des del balcó va ser aclamat pels veïns mentre els diversos balls li oferien la seva actuació. Dibuix: John Chien Lee.

Àrea de llengües

- 1** Llegeix el següent fragment de Vilaniu (1886), de Narcís Oller (Valls, 1846 – Barcelona, 1930), que coneixia de ben a prop el fet casteller. El passatge correspon a la festa major de Vilaniu i es descriu la construcció d'un pilar de sis:

Ben aviat, enmig de la gentada, s'obrí un petit clap, al centre del qual es col·locà un home espitregat, ample de pit, de coll robust, massís de cames, nervut de braços i de cap petit (personificació vivent de l'Hèrcules mitològic), qui, amb la major naturalitat, es disposava a ésser la pedra fonamental de la columna humana que anava a erigir-se. [...] La gralla començà la tonada del castell, el més resistent dels que venien caminant per damunt de la gent anà a posar-se dalt les espatlles de l'hèrcules, i, en menys d'un Jesús, es veieren aixecar-se cent braços d'acer del pedestal, i encastar-se a les pantorrilles d'aquell segon altres tantes mans ossoses i aferradisses com les urpes del lleó.

Sota d'aquella piràmide de braços tibants desaparegueren els caps dels que formaven fonament. Un hom no sabia què admirar més d'aquells titans: si la força muscular de què anaven a donar prova, o bé la resistència de llurs pulmons, que durant tant de temps lluitarien amb l'asfíxia. [...] Llavors era de veure com, al compàs del castell, creixien l'entusiasme i l'expectació de la multitud. El segon podia amb prou feines sortejar, amb el seu enginy de casteller, els balanceigs que l'ascensió de nous individus produïa al castell, cada cop més alt.

[...] I l'enjaneta, nen de nou anys, angelet que havia de coronar aquella columna de la supèrbia humana, seguia sa penosa ascensió com un gat de mar per l'antena d'un vapor fuetejat pel vent, sense mirar a baix, on tenia el perill, sinó a dalt, on tal volta veia l'esperança allargant-li aquella mà invisible a què deu l'home ses majors empreses. Cada balançada del castell, la més imperceptible genuflexió d'un casteller, produïa en aquella mar de gent un corrent secret que esglaiava els cors i acabava esbravant-se pels llavis en una remor sorda i perllongada com la de les ones.

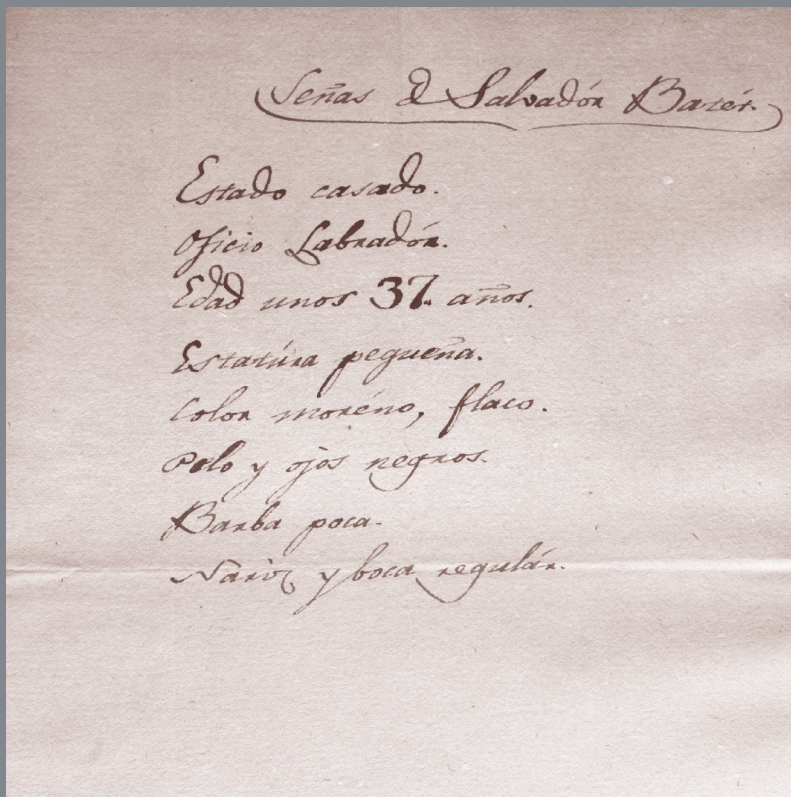
[...] De sobte esclatà un picament de mans universal: l'enjaneta estava empeus dalt de l'aixecador, i, mig aclofada encara, feia amb els braços aquell moviment d'ales que entre els de l'ofici s'anomena l'aleta. La gralla, amb una nota prima, perllongada i estrident com el gemec suprem d'un gran esforç vençut, acompanyava aquell senyal de triomf. El castell estava fet: calia només restablir l'equilibri, posar-lo a plom; i dret, enterc ja l'enjaneta amb sos bracets en nanses, calgueren sols petites inflexions de cos, imperceptibles a l'espectador indocte en la matèria, per a aconseguir-ho.

Narcís Oller, *Vilaniu* (2008). Valls: Cossetània Ed., p. 55-56.

- 2** Per grups, feu un pòdcast amb la gravació d'aquest fragment de Narcís Oller, afegint-hi so ambient i música. Després etiqueteu-lo i pengeu-lo a les xarxes.
- 3** Localitza en aquest text narratiu diverses figures retòriques. Una pista: hi ha metàfores, enumeracions, comparacions, hipèrbats... i més! Justifica cada troballa.
- 4** Informa't de la relació entre Vilaniu i Valls.

Àrea de visual i plàstica

Document amb la descripció de Salvador Batet quan fou requerit per la justícia. Arxiu Comarcal de l'Alt Camp. Fons Família Veciana. Registre 6775, del 1827.

1 Amb les dades descriptives que figuren en aquesta "fitxa policial" de recerca de Salvador Batet arran d'un aldarull violent que tingué l'any 1827, fes una reconstrucció de la seva imatge, abillat amb la vestimenta pròpia de l'època.

2 Dibuixa a escala el pilar de sis que descriu Narcís Oller a Vilaniu.

Àrea d'educació física

1 Calcula quina és l'altura d'un pilar de sis tenint en compte l'alçada mitjana actual de les persones que van a cada pis. Cerca informació sobre les talles dels individus durant el segle XIX i fes una aproximació a l'altura d'un pilar de sis d'aquella època.

Àrea de música

1 El text de Narcís Oller també remarca el paper de l'instrument que sempre ha estat vinculat estretament als castells. Investiga què és una gralla i què és el Toc de Castell i prepara una exposició de 5 minuts que hauràs de fer davant dels teus companys.

2 Feu una audició musical a l'aula de diferents peces que estan estretament lligades al fet casteller (les podeu reproduir a través de la web <https://www.youtube.com/@anxovetes408/featured>). De cadascuna d'elles, anota amb tres paraules quines sensacions et suggereix:

- Matinades
- Toc d'Entrada a la Plaça
- Toc de Castell
- Toc de Vermut
- Toc de Processó

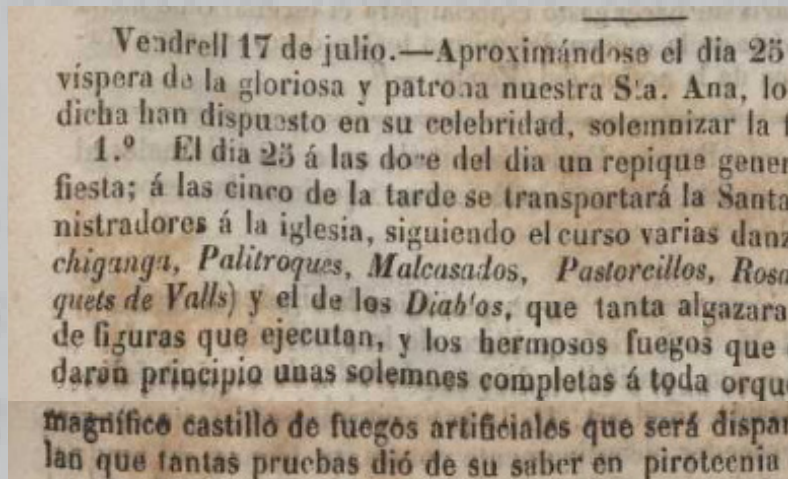
Recreació de l'actuació casteller amb motiu del final d'una rogativa per aconseguir la pluja que coincidí amb la festa en honor de la Mare de Déu de la Candela. A partir de la documentació consultada, sabem que el 2 de febrer de 1835 la Colla dels Menestrals va fer el 3 de 8. Dibuix: John Chien Lee.

4

L'APARICIÓ DE LA DENOMINACIÓ "XIQUETS DE VALLS"

El document

Apunts històrics

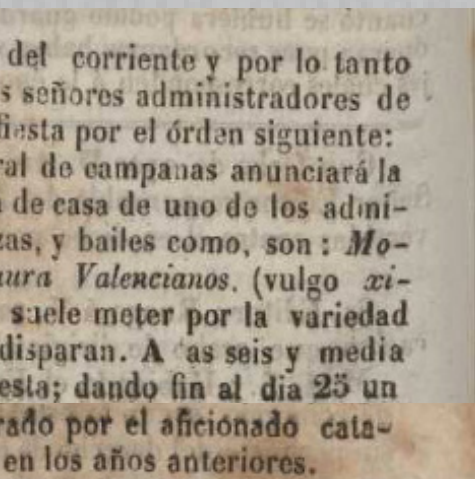
Tal com hem dit, l'any 1819 s'havia completat el primer castell de vuit. Després d'un període de relaxació, en què els assoliments castellers van ser més modestos, cap a la dècada dels quaranta el ritme va tornar a ser frenètic. Els castellers vallencs van protagonitzar, fruit d'un excel·lent estat de forma, una expansió geogràfica important, i actuaren en places que s'han convertit en imprescindibles, com Vilafranca del Penedès, el Catllar, l'Arboç, Vilanova i la Geltrú i el Vendrell. A Vilafranca, per Sant Fèlix de 1844, "s'esmerà de tal modo que sorprengué als espectadors per haver fet coses que may s'havien vist en lo decurs dels anys passats, com són entre altres coses lo castell de vuit" (Antoni Ribas: *Passant comptes amb sant Fèlix Màrtir*. Ajuntament de Vilafranca, 1999, pàg. 380 i 382).

L'any 1849 es produí un fet important. Al Vendrell es van referir als castellers vallencs com a "**Valencianos (vulgo Xiquets de Valls)**", nom que va fer fortuna i que, amb els anys, es convertí en

la manera de referir-se a les dues colles vallencs. Aquest canvi de nom posava fi a una llarga etapa en la qual els castellers van conviure amb els balladors dels balls de valencians.

La diferència a l'hora de referir-se a l'activitat evidencia que a Valls van tenir clar des del moment inicial, ja l'any 1791, que els castells eren una cosa completament diferent d'allò que executava el ball de valencians local. Per contra, als altres llocs sempre foren vistos com una evolució d'aquest ball i, com a molt, algun cop incorporaren alguna descripció més detallada. En qualsevol cas, Valls es convertí en el bressol dels castells i els vallencs en protagonistes únics d'una activitat que cada vegada s'anà estenent més. Així doncs, entre els anys 1791 i 1849 l'activitat castellerà havia posat la pinya necessària per al salt qualitatiu i quantitatiu que es produí a partir de 1850, quan el fet casteller protagonitzà la Primera Època d'Or i s'assoliren fites inimaginables per a aquells *Noys de Castells*.

“Vendrell 17 de julio.- Aproximándose el día 25 del corriente y por lo tanto vispera de la gloriosa y patrona nuestra Sta. Ana, los señores administradores de dicha han dispuesto en su celebridad, solemnizar la fiesta por el orden siguiente:

1º El día 25 á las doce del día un repique general de campanas anunciará la fiesta; á las cinco de la tarde se transportará la Santa de casa de uno de los administradores á la iglesia, siguiendo el curso varias danzas, y bailes como, son: Mochiganga, Palitroques, Malcasados, Pastorcillos, Rosaura, Valencianos (vulgo xiquets de Valls) y el de los Diablos, que tanta algazara suele meter por la variedad de figuras que ejecutan, y los hrmosos fuegos que disparan. [...]” lon

(Diario de Barcelona, 20 de juliol de 1849, núm. 201, p. 3420-21)

RECULL DE LES DENOMINACIONS DE L'ACTIVITAT CASTELLERA FINS A LA FIXACIÓ DEL TERME "XIQUETS DE VALLS"

1791	Valls: "Noys de Castells"		
	Tarragona, Baró de Maldà: "y la habilitat de Castells, o sostres de gent, amb un noy al capdamunt, fent-hi la figuereta"	1794	
1819	Valls: "Bayle que llaman de valencianos" i "uno de Labradores y otro de Menestrales"		
	Porrera: "chiquillos venidos de Valls"	1833	
1834	Valls: "els Menestrals"		
	Valls: "grupos vulgo castells" i "grupos llamados vulgarmente Castells"	1843	
			1844
			Valls: "los directores de las torres ó castells vulgo los valencianos" i "grupos vulgo castells"
			1845
			Valls: "las torres y castells que llaman"
		1848	
			Valls: "las Torres, vulgo castells"
			1849
			Vilafranca: "las cuadrillas que forman castillos de hombres"
		1849	
			Tarragona: "danza de valencianos o Castellés"
			1849
			el Vendrell: "vulgo xiquets de Valls"

Àrea de llengües

1 Cerca textos de literats que, en la línia del Baró de Maldà o de Narcís Oller (que hem vist prèviament), van escriure sobre castells en les seves obres. Fes-ne un recull i detalla les principals característiques de cada text. Algunes pistes per començar la recerca:

- Josep Pin i Soler
- Raimon Casas Pedrerol
- Eugeni d'Ors
- Salvador Espriu
- Joana Raspall

2 Redacta un text d'una pàgina sobre els primers castells, en què es reflecteixin detalls de l'època i els sentiments que devia provocar la irrupció d'aquesta nova manifestació tradicional. El text pot adoptar la forma de falsa notícia, de relat des de qualsevol punt de vista (dels castellers, de l'inxaneta, del públic...), de conversa entre dues persones que els miren o hi participen...

Àrea de ciències socials

1 En la línia del temps de la pàgina següent, que recull el període de la transició del ball de valencians cap als castells i fins a l'aparició de la denominació "Xiquets de Valls", afegeix-hi els deu fets polítics i socials d'àmbit local, nacional o internacional que es relacionen a continuació. Com que n'hauràs de cercar la data exacta, anota també en què va consistir cada esdeveniment.

- Revolució francesa
- guerra dels Matiners
- Valls esdevé la quarta ciutat de Catalunya en població
- Pere Anton Veciana, alcalde de Valls i cap de les Esquadres
- el rei Carles III concedeix el títol de ciutat a Valls
- la guerra Gran
- comença la construcció del Teatre Principal de Valls
- Onze de Setembre (guerra de Successió)
- coronació d'Isabel II i esclat de la Primera Guerra Carlina
- batalla del Pont de Goi

Línia del temps: del ball de valencians als Xiquets de Valls

- 1687** Primera referència d'un ball de valencians: el de Bràfim
- 1712** Primera cita del ball de valencians de Valls (en unes pregàries)
- 1725** Ball de valencians vallenc (inauguració de la nova església del Lledó)
- 1765** Neix Jaume Fuster Foguet, que més endavant fou anomenat Anxaneta
- 1771** El ball de valencians del Catllar "féu el castell de sis sostres" a l'Arboç
- 1777** Carles III prohibeix l'entrada dels balls a les esglésies
- 1790** Esment del ball de valencians de Valls en el qüestionari de F. de Zamora
- 1791** Apareixen els "Noys de Castells" (Colla dels Pagesos)
- 1794** "habilitat de Castells, o sostres de gent, amb un noy al capdamunt"
- ±1805** Apareix la Colla dels Menestrals
- 1814** Castells en honor a Ferran VII a Valls
- 1819** Les dues colles assoleixen el castell de 8. Assassinats per rivalitat
- 1834** Retorn a la plaça dels Menestrals després de 15 anys de prohibició
- 1849** Primera vegada que apareix la denominació "Xiquets de Valls"

Àrea de visual i plàstica

- 1 Feu a l'aula un mural col·laboratiu al·legòric del primer mig segle de castells, en què es reculli la transformació experimentada des dels primers balls de valencians fins a la tradició castellera que coneixem avui dia.

Àrea de matemàtiques

- 1 Quina altura té un castell com el quatre de vuit que feien els Xiquets de Valls en aquesta època? I quants quilos pesa? Resol aquests interrogants omplint les dades de la taula següent amb les altures i els pesos aproximats (fruit de la visualització de castells reals) i fes la suma total.

NOM DEL PIS	NOMBRE DE PERSONES	ALTURA (M)	PES (KG)
Enxaneta			
Aixecador			
Dosos			
Quints			
Quarts			
Terços			
Segons			
Baixos (pinya)			
TOTAL			

- 2 Després respon aquestes preguntes tot consultant la taula que acabes d'omplir:

- Quantes persones (sense comptar la pinya) es necessiten per bastir aquest castell?
- Quin pes havia de suportar cada segon? I cada quint?
- A l'alçada de quin pis de l'Ajuntament se situa l'enxaneta del castell?

Àrea de música

- 1 Proveu d'inventar la lletra d'un himne per ser interpretada seguint la música del Toc de Castell, que reculli totes les característiques pròpies del fet casteller i que sigui una al·legoria de tots els valors que van associats a aquesta tradició. Una vegada tota la classe tingui el seu himne, presenteu-lo als companys i escolliu el que us sembli més reeixit. Per acabar, feu-ne una interpretació plegats.

Idealització de l'actuació castellera que es va celebrar entre el 25 i el 27 de juliol de 1849 al Vendrell, on, per primera vegada, apareix documentat l'ús de la denominació "Xiquets de Valls". Dibuix: John Chien Lee.

Anotacions

Aquí pots escriure qualsevol comentari sobre el tema o fer les tasques proposades.

---

que fos Cas que Den

A large brown rectangular area with horizontal white lines, serving as a writing space. The lines are evenly spaced and run across the width of the area.

la sua Mutillez Sen a

L'objectiu d'aquesta guia didàctica és oferir als centres de secundària una proposta de treball interdisciplinari a l'entorn del naixement dels castells humans, mitjançant l'apropament i la descoberta dels orígens dels Xiquets de Valls. El contingut sorgeix de la investigació duta a terme per l'historiador Alexandre Cervelló i Salvadó, publicada en el llibre *Els orígens del fet casteller. Del ball de valencians als Xiquets de Valls. Del segle XVIII al 1849* (2017, Cossetània Edicions i Colla Vella dels Xiquets de Valls).

El llibre original i la seva adaptació a guia didàctica permeten intuir com i quan van aparèixer els primers castellers: l'any 1791 un grup de vallencs va iniciar el camí que ha dut els castells a convertir-se en Patrimoni Immaterial de la Humanitat. Amb l'ajut d'aquest material, i mitjançant una sèrie d'activitats multidisciplinars que versen sobre els castells des de diversos punts de vista, xiquets i xiquetes dels instituts coneixeran detalls dels inicis d'una tradició que ha perdurat fins als nostres dies.

PROPOSTES
INTERDISCIPLINARS
DESTINADES A
L'ALUMNAT DE
SECUNDÀRIA
PER TREBALLAR
L'ORIGEN DELS
CASTELLS